

TALOUSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 4/2002 vp

Hallituksen esitys laiksi tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 6 päivänä marraskuuta 2001 lähettänyt talousvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 194/2001 vp).

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon (PeVL 60/2001 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Katri Kummoinen ja lainsäädäntöneuvos Marjo Lahelma, oikeusministeriö
- neuvotteleva virkamies Jukka Liedes, opetusministeriö
- ylitarkastaja Tia Laine-Ylijoki, liikenne- ja viestintäministeriö
- lakimies Mari Österberg, Kuluttajavirasto

- johtaja Tapani Rantanen, Viestintävirasto
- osastopäällikkö Leena Linnainmaa, Keskukskauppakamari
- lakimies Tero Leino, Suomen Kuluttajaliitto ry
- varatoimitusjohtaja Timo Lappi, Suomen Suoramarkkinointiliitto ry
- lainsäädäntöjohtaja Eeva Laatikainen, Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto, FiCom ry edustaen myös Teliaa
- johtaja Valtteri Niiranen, Viestinnän Keskusliitto
- toiminnanjohtaja Arto Alaspää, Suomen Ääni- ja kuvatalennetuottajat ÄKT ry
- lakimies Jyri Kukkonen, Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto ry
- toiminnanjohtaja Antti Kotilainen, Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus
- osastonjohtaja Kari Wirman ja kehityspäällikkö Mirka Järnefelt, Elisa Communications Oyj
- asianajaja Tapio Susiluoto, Business Software Alliance BSA.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta sekä muutettaviksi yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvasta annettua

lakia, kuluttajansuojalakeja ja sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annettua lakia. Laeilla pannaan kansallisesti täytäntöön tietoyhteiskunnan palveluja, erityisesti sähköistä

kaupankäyntiä sisämarkkinoilla koskevista tiettyistä oikeudellisista näkökohdista annettu direktiivi.

Tietoyhteiskunnan palvelulla tarkoitetaan direktiivin mukaisesti sähköisiä etäpalveluja, jotka toimitetaan vastaanottajan pyynnöstä ja tavallisesti vastiketta vastaan.

Direktiivin säännökset ovat pääosin sellaisia, että niistä ei voida kansallisesti poiketa. Palvelun tarjoajan tiedonantovelvollisuutta koskevat säännökset ovat vähimmäissäännöksiä.

Ehdotetun lain tärkeimmät säännökset koskevat direktiivin tapaan tietoyhteiskunnan palvelujen tarjonnan vapautta. Yhteisön alueelle sijoitautunut palvelun tarjoaja saa tarjota palvelujaan koko yhteisössä ilman, että hänen tarvitsisi selvittää ja ottaa lukuun kyseiselle toiminnalle tai tarjotuille palveluille jäsenvaltioissa asetettuja ja usein toisistaan poikkeavia vaatimuksia. Kunkin jäsenvaltion asiana on huolehtia alueelleen sijoittautuneiden palvelun tarjoajien valvonnasta.

Kuluttajien luottamuksen vahvistamiseksi laissa säädetään, että palvelujen tarjoajien on pidettävä palvelun vastaanottajien ja viranomaisien saatavilla jatkuvasti määrätty tiedot itsestään ja toiminnastaan. Viestintävirasto valvoo näiden säännösten noudattamista.

Laissa säädetään edellytyksistä, joiden täytyessä välittäjänä toimiva palvelun tarjoaja, kuten teleoperaattori, ei ole vastuussa siirtämiensä

tai tallettamiensa tietojen lainvastaisesta sisällystä tai oikeudettomasta välittämisestä. Sääntely koskee rikosoikeudellista vastuuta ja siviilioikeudellista korvausvastuuta. Säännökset kattavat tiedonsiirto- ja verkkoyhteyspalvelut, väliuistikopioinnin sekä tallennuspalvelut. Vastuuvapauden perusedellytys on, että palvelun tarjoajan toiminta on luonteeltaan pelkästään teknistä. Palvelujen tarjoaja ei voi vedota vastuuvapausperusteisiin, jos hän itse osallistuu lainvastaisen sisällön tuottamiseen tai jos hän toimii muulla tavoin yhteistyössä sisällön tuottajan kanssa tarkoituksenaan edistää tai toteuttaa lainvastaista toimintaa. Säännöksessä täsmennetään ne ehdot, joita noudattavan palvelujen tarjoajan toiminta arvioidaan luonteeltaan tekniseksi ja vastuuvapaus perustelluksi.

Kuluttajansuojalakiin ja sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annettuun lakiin ehdotetaan lisättäviksi säännökset, joiden mukaan markkinoinnista on käytävä selkeästi ilmi sen kaupallinen tarkoitus sekä se, kenen lukuun markkinointi toteutetaan.

Yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja letoiminnan tietoturvasta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan harjoitettaessa suoramarkkinointia sähköpostitse ilman tilaajan ennakolta antamaa lupaa, on sähköpostiviesti voitava heti sitä vastaanotettaessa selvästi ja yksiselitteisesti tunnistaa markkinoinniksi.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Talousvaliokunta ehdottaa, että lakiehdotukset hyväksytään ensimmäiseen lakiehdotukseen tehdyin muutoksin. Muutokset johtuvat pääasiassa perustuslakivaliokunnan lausunnosta.

Lain pääasiallisena tavoitteena on edistää sähköistä kaupankäyntiä ETA-alueella varmistamalla tietoyhteiskunnan palvelujen vapaa tarjontaa. Verkon välityksellä suomalaiset yritykset voivat hyödyntää sisämarkkinoiden etuja. Keskeisen sisämarkkinaperiaatteen mukaan Suomeen sijoittautunut tietoyhteiskunnan palvelun

tarjoaja saa tarjota palvelujaan ETA-alueella ilman, että hänen tarvitsee selvittää ja ottaa huomioon kyseiselle toiminnalle tai tarjotuille palveluille muissa valtioissa asetettuja ja usein toisistaan poikkeavia vaatimuksia. Palvelun tarjoajan on noudatettava toiminnassaan Suomen lain säännöksiä yhteensovitettuun alaan kuuluvissa kysymyksissä. Suomen viranomaisien on valvottava, että Suomeen sijoittuneet palvelun tarjoajat noudattavat yhteensovitettuun alaan kuuluvissa kysymyksissä Suomen lakia myös silloin, kun palvelujen tarjonta kohdistuu yksin-

omaan tai pääasiassa toiseen ETA-valtioon. Säännöksillä pyritään vahvistamaan myös kuluttajien luottamusta rajat ylittävään sähköiseen tarjontaan.

Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lakiehdotuksen 5 luvussa säädetään ilmoitusmenettelystä tekijänoikeutta loukkaavan aineiston saannin estämisessä. Tekijänoikeuden haltija tai hänen edustajansa voi vaatia tallennuspalveluiden tarjoajaa estämään tekijänoikeutta loukkaavan aineiston saannin. Ilmoitus on tehtävä kirjallisesti tai sähköisesti laissa säädettyjä muotoja noudattaen. Laissa säädetään myös palvelun tarjoajan ilmoituksesta sisällön tuottajalle tämän toimittaman aineiston saannin estämisestä sekä viimeksi mainitun vastineesta.

Valiokunta toteaa, että ilmoitusmenettely on nopea tapa reagoida pyrittäessä estämään tekijänoikeutta loukkaavan aineiston saanti. Valiokunnan saaman tiedon mukaan vastaavanlainen menettely on toiminut hyvin Yhdysvalloissa. Valiokunta pitää kuitenkin tarpeellisena, että säännösten toimivuutta käytännössä seurataan.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta

2 luku 5 §. Pykälässä säädetään palvelun tarjoamisen vapaudesta. Tuomioistuimien tai muu toimivaltainen viranomaislainen saa kuitenkin lain nojalla rajoittaa tietyn palvelun tarjoamista laissa säädettyjen perusteiden nojalla.

Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, että esityksen perustelujen mukaan säännöksillä ei anneta viranomaisille uusia toimivaltuuksia. Tästä huolimatta sääntely vaikuttaa valtuuttavaltta. Perustuslakivaliokunnan mukaan ehdotuksen sanamuotoa on välttämätöntä tarkentaa.

Talousvaliokunta on selventänyt säännöksen sanamuotoa siten, että tuomioistuimien tai muu toimivaltainen viranomaislainen saa kuitenkin erikseen säädettyjen toimivaltuuksiensa mukaisesti rajoittaa tietyn palvelun tarjoamista laissa säädettyissä tapauksissa.

3 luku 7 §. Tämän yleistä tiedonantovelvollisuutta koskevan säännöksen mukaan palvelun tarjoajan on pidettävä palvelun vastaanottajien ja viranomaisten saatavilla helposti, välittömästi ja jatkuvasti muun muassa kaupparekisteri tai muu vastaava julkinen rekisteri, johon palvelun tarjoaja on merkitty, sekä palvelun tarjoajan yrityksen ja yhteisötunnus tai muu vastaava tunnistekyseyksessä rekisterissä.

Perustuslakivaliokunnan kannan mukaan säännöksen muotoilu on epäonnistunut. Tarkoituksenmukaista ei ole säätää palvelujen tarjoajalle velvollisuutta pitää saatavilla kaupparekisteriä tai muuta vastaavaa julkista rekisteriä.

Talousvaliokunta on muuttanut 1 momentin 2 kohtaa siten, että siinä säädetään velvollisuudesta pitää saatavilla tieto rekisteristä, johon palvelun tarjoaja on mahdollisesti merkitty.

3 luku 12 §. Pykälässä säädetään sopimusta koskevien muotovaatimusten täyttämistä sähköisesti. Siinä viitataan sähköisistä allekirjoituksista annettuun lakiin, jota koskeva hallituksen esitys (HE 197/2001 vp) annettiin samanaikaisesti käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen kanssa. Koska sähköisiä allekirjoituksia koskeva esitys on edelleen valiokuntien käsittelyssä, talousvaliokunta on poistanut pykälästä viittauksen sähköisistä allekirjoituksista annettuun lakiin.

4 luku 15 §. Pykälässä on säännökset vastuuvapaudesta tietojen tallennuspalveluissa. Palvelun tarjoaja ei ole vastuussa tallennettujen tietojen sisällöstä tai välittämisestä, jos hän toimii viipymättä tallettamansa tiedon saannin estämiseksi muun muassa saatuaan tietoonsa, että tallennettu tieto on sisällöltään selvästi kansanryhmää vastaan kiihottamista tai sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittämistä koskevien rikoslain säännösten vastainen.

Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, että säännöksen muotoilu ei ole täysin onnistunut, sillä vasta rikosoikeudenkäynnin lopputuloksena määräytyy, onko jokin tallennettu tieto sisällöltään rikoslain asianomaisten säännösten vastainen. Perustuslakivaliokunnan mielestä sa-

namuotoa onkin syytä muuttaa valiokunnan mainitsemat perustuslain ja Euroopan ihmisoikeus-sopimuksen säännökset huomioon ottaen esimerkiksi ilmeisyyskriteeriin perustuvaksi.

Perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteluihin viitaten talousvaliokunta on muuttanut 1 momentin 2 kohdan säännöksen siten, että palvelun tarjoaja on vastuusta vapaa saatuaan tosiasiallisesti tietoonsa, että tallennettu tieto on ilmeisesti rikoslain säännösten vastainen.

Samalla valiokunta on lisännyt 20 §:n perusteluihin viitaten 1 momentin 1 kohtaan lähioikeuden.

4 luku 16 §. Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuin voi virallisen syyttäjän tai tutkinnanjohtajan hakemuksesta taikka sen hakemuksesta, jonka oikeutta asia koskee, vastapuolta kuulematta määrätä palvelun tarjoajan sakon uhalla estämään tallettamansa tiedon saannin, jos on ilmeistä, että tieto on sisällöltään lainvastainen tai että sitä välitetään lainvastaisesti.

Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että lainvastaisuus on säännöksessä täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen näkökulmasta tulkinnanvaraisuudessaan hyvin väljä ja laaja-alainen käsite. Perustuslakivaliokunnan mielestä tämän sääntelyn sanonnallinen täsmäntäminen esimerkiksi perusteluissa esitettyjen näkökohtien mukaisesti on välttämätöntä.

Lisäksi perustuslakivaliokunta toteaa, että valtiosääntöoikeudellisesta näkökulmasta on asiallisesti tärkeää, että vastapuolelle varataan tilaisuus tulla kuulluksi, vaikkapa hyvin lyhyessä ajassa, estomääräyksen antamista koskevan hakemuksen johdosta. Momentissa tulee säilyttää perustuslain mukainen pääsääntö vastapuolen kuulemisesta, jotta lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Perustuslakivaliokunnan mielestä voidaan säätää,

että asian saa ratkaista vastapuolta kuulematta, jos tätä ei ole mahdollista kuulla niin nopeasti kuin asian kiireellisyys välttämättä vaatii.

Talousvaliokunta on muuttanut pykälän 1 momentin säännöksiä perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaisesti.

5 luku 20 §. Säännösten mukaan tekijänoikeuden haltija ja hänen edustajansa voivat käyttää laissa säädettyä ilmoitusmenettelyä tekijänoikeutta loukkaavan aineiston saannin estämiseksi. Perusteluissa todetaan, että menettelyä sovellettaisiin tekijänoikeuslaissa säänneltyihin tekijänoikeuteen ja sitä lähellä oleviin oikeuksiin.

Tekijänoikeuslaissa säädetään tekijänoikeudesta ja tekijänoikeutta lähellä olevista oikeuksista, lähioikeuksista. Lähioikeuksia ovat esittävien taiteilijoiden, äänitteiden tuottajien, kuvattalenteiden tuottajien, radio- ja televisioyri-tysten oikeudet sekä tietokantojen ja valokuvien suoja.

Valiokunta on täsmentänyt säännöstä perustelujen mukaisesti siten, että säännös koskee myös lähioikeuksia ja niiden haltijoita.

5 luku 22 §. Edellä 20 §:n kohdalla lausuttuun viitaten valiokunta on lisännyt 1 momentin 5 kohtaan lähioikeuden haltijan.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella talousvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että 2.—4. lakiehdotukset hyväksytään muuttamattomina ja

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Valiokunnan muutosehdotukset).

*Valiokunnan muutosehdotukset***1.****Laki****tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Soveltamisala ja määritelmät

1—4 §
(Kuten HE)

2 luku

**Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisen
vapaus**

5 §

Palvelun tarjoamisen vapaus

Toiseen Euroopan talousalueeseen kuuluvaan valtioon sijoittautuneelle palvelun tarjoajalle ei saa asettaa yhteensovitetuun alaan kuuluvia vaatimuksia, jotka rajoittavat tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamista Suomessa. Tuomioistuimien tai muun toimivaltainen viranomaisen saa kuitenkin *erikseen säädettyjen toimivaltuuksiensa mukaisesti* rajoittaa tietyn palvelun tarjoamista, jos:

(1—3 kohta kuten HE)
(2—4 mom. kuten HE)

6 §
(Kuten HE)

3 luku

Tiedonantovelvollisuus sekä sähköiset tilaukset ja sopimukset

7 §

Yleinen tiedonantovelvollisuus

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään tiedonantovelvoitteista, palvelun tarjoajan on pidettävä ainakin seuraavat tiedot palvelun vastaanottajien ja viranomaisten saatavilla helposti, välittömästi ja jatkuvasti:

(1 kohta kuten HE)

2) *mihin kaupparekisteriin tai muuhun vastaavaan julkiseen rekisteriin palvelun tarjoaja mahdollisesti on merkitty* sekä palvelun tarjoajan yritys- ja yhteisötunnus tai muu vastaava tunniste kyseisessä rekisterissä;

(3 ja 4 kohta kuten HE)

(2 ja 3 mom. kuten HE)

8—11 §
(Kuten HE)

12 §

Sopimusta koskevien muotovaatimusten täyttäminen sähköisesti

Jos sopimus on lain mukaan tehtävä kirjallisesti, vaatimuksen täyttää myös sellainen sähköinen sopimus, jonka sisältöä ei voida yksipuolisesti muuttaa ja joka säilyy osapuolten saatavilla. Jos sopimus on lain mukaan allekirjoitettava, sovelletaan, mitä sähköisistä allekirjoituksista *erikseen* säädetään. Mitä tässä momentissa

säädetään, koskee vastaavasti sopimussuhteeseen liittyviä osapuolten ilmoituksia ja muita toimenpiteitä, joiden on lain mukaan oltava kirjallisia tai allekirjoitettuja.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

4 luku

Välittäjinä toimivien palvelun tarjoajien vastuuvapaus

13 ja 14 §
(Kuten HE)

15 §

Vastuuvapaus tietojen tallennuspalveluissa

Kun tietoyhteiskunnan palvelu käsittää palvelun vastaanottajan (*sisällön tuottaja*) toimittamien tietojen tallentamisen tämän pyynnöstä, palvelun tarjoaja ei ole vastuussa tallennettujen tietojen sisällöstä tai välittämisestä, jos hän toimii viipymättä tallentamansa tiedon saannin esittämiseksi:

1) saatuaan tietoonsa sitä koskevan tuomioistuimen määräyksen taikka, jos kysymyksessä on tekijänoikeuden *tai lähioikeuden* loukkaaminen, saatuaan 22 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen;

2) saatuaan muuten tosiasiallisesti tietoonsa, että tallennettu tieto on *ilmeisesti* rikoslain (39/1889) 11 luvun 8 §:n tai 17 luvun 18 §:n vastainen.

(2 mom. kuten HE)

16 §

Tiedon saannin estoa koskeva määräys

Tuomioistuim voi virallisen syyttäjän tai tutkinnanjohtajan hakemuksesta taikka sen hakemuksesta, jonka oikeutta *asia* koskee, (*poist.*) määrätä 15 §:ssä tarkoitetun palvelun tarjoajan sakan uhalla estämään tallentamansa tiedon saannin, jos *tieto on ilmeisesti sellainen, että sen sisällön pitäminen yleisön saatavilla tai sen välittäminen on säädetty rangaistavaksi tai korvausvastuun perusteeksi*. Tuomioistuimen on

käsiteltävä hakemus kiireellisesti. *Hakemusta ei voida hyväksyä varaamatta palvelun tarjoajalle ja sisällön tuottajalle tilaisuutta tulla kuulluksi, paitsi jos kuulemista ei voida toimittaa niin nopeasti kuin asian kiireellisyys välttämättä vaatii.*

(2—4 mom. kuten HE)

17—19 §

(Kuten HE)

5 luku

Ilmoitusmenettely

20 §

Tekijänoikeutta tai lähioikeutta loukkaavan aineiston saannin estäminen

Tekijänoikeuden haltija tai hänen edustajansa voi vaatia 15 §:ssä tarkoitettua palvelun tarjoajaa estämään tekijänoikeutta loukkaavan aineiston saannin siten kuin tässä pykälässä ja 22—24 §:ssä säädetään. *Sama koskee lähioikeuden haltijaa ja hänen edustajaansa, jos kysymys on tällaista oikeutta loukkaavasta aineistosta.*

(2 mom. kuten HE)

21 §

(Kuten HE)

22 §

Ilmoituksen muoto ja sisältö

Ilmoitus on tehtävä kirjallisesti tai sähköisesti siten, että ilmoituksen sisältöä ei voida yksipuolisesti muuttaa ja että se säilyy osapuolten saatavilla. Ilmoituksessa on oltava:

(1—4 kohta kuten HE)

5) ilmoituksen tekijän vakuutus siitä, että hän on tekijänoikeuden *tai lähioikeuden* haltija *taikka* oikeutettu toimimaan *oikeudenhaltijan* puolesta;

(6 kohta kuten HE)

(2 mom. kuten HE)

23—25 §
(Kuten HE)

7 luku

Voimaantulo

28 §
(Kuten HE)

6 luku

Valvonta ja seuraamukset

26 ja 27 §
(Kuten HE)

Helsingissä 11 päivänä huhtikuuta 2002

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Leena Luhtanen /sd	Pekka Kuosmanen /kok
vpj.	Mari Kiviniemi /kesk	Mika Lintilä /kesk
jäs.	Janina Andersson /vihr	Olli Nepponen /kok
	Klaus Hellberg /sd	Antti Rantakangas /kesk
	Reijo Kallio /sd	Mauri Salo /kesk
	Marja-Leena Kemppainen /kd	Juhani Sjöblom /kok
	Kalervo Kummola /kok	vjäs. Veijo Puhjo /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eelis Roikonen.

TaVM 4/2002 vp — HE 194/2001 vp